

ENKARTERRI MEATZALDEA

5 ibilbide Enkarterri eta Meatzaldeko industria
eta meatzaritza iragana ezagutzeko

SARRERA

MENDIAREN, BURDINA- REN ETA ITSASOAREN ARTEKO LURRALDEA

Bizkaiko mendebaldeko muturrean, Enkarterri-Meatzaldea kontrastez betetako lurraldea da, non mendiek, burdinak eta itsasoak bizitzaren eta lanaren erritmoa markatu duten mendeetan zehar.

Mineralean aberatsak diren mendietan txertatutako haranak, kostaldera jaisten diren ibaiak eta Kantauri aldera irekita dagoen itsasertzak paisaia desberdinak osatzen dituzte, bere industria- eta meatzaritza-iraganarekin oso lotuta dagoena.

Hemen, lurraldea ez da eszenatoki bakar bat: naturaren eta giza

jardueraren arteko harreman jarraitu baten emaitza da. Burdinaren ustiapenak, hura posible egin zuten azpiegiturek eta haren inguruan hazi ziren herriek paisaia eraldatu zuten, eta gaur egun oraindik ere bide, ibilbide eta ekoizpen-espazioetan antzematen den aztarna utzi zuten.

INDUSTRIARI LOTUTAKO KULTUR ONDAREA

Enkarterri-Meatzaldeko udalerrietan landa-izaera nabarmena duten gunek eta meatzaritzaren eta industriaren babesean garatu ziren eremuak uztartzen dira. Bizikidetza hori paisaia ikusten da, non berreskuratutako natur gunek, lurraldeko ondare kulturalaren parte diren aztarna industrialekin espazioa partekatzen duten.

Meategi zaharrak, trenbideak, lan-tegiak eta langile-herriak gaur egun ingurunean integratzen dira, industria-eraldaketa sozial eta ekonomikoaren eragile izan zen garai baten lekuko gisa.

Enkarterri-Meatzaldeko kultur ondarea garai desberdinen gainjartze horren emaitza da. Gaztelu bat, elizak, burdinolak, fabrikak eta industria-multzoak elkarrekin bizi dira lanak eraldatutako paisaiekin, lurraldearen bilakaera azaltzen duen multzo bat osatuz.

Monumentu handietatik, bide historikoetatik, trenbide-trazaduretatik eta berreskuratutako paisaieetatik hara-

tago, ahalegin, eraldaketa eta memoria kolektiboaz hitz egiten digun kultur ondare baten parte dira.

Ondare horrek aukera ematen du ulertzeko nola lotu ziren industria eta landa-bizitza nortasun propio bati forma emateko.

Gida honek Enkarterri-Meatzaldea lurraldetik bertatik ezagutzea proposatu nahi dizu, paisaia bere historia industrialaren eta meatzaritzaren harizat hartuta. Jarraian aurkeztzen diren ibilbideek naturaren eta industriaren arteko harremana ikusgai egiten den espazioak zeharkatzeko aukera ematen dute.

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

INDUSTRIA LURRALDE BATERAKO AZPIEGITURAK

Meatzaritzak eta industriak azpiegitura-sare konplexu baten garapena bultzatu zuten, minerala erauzteko, garraiatzeko eta eraldatzeko. Meatzaritzako trenbideek, plano inklinatuek, kargategiek eta garraio-sistemek lotu zituzten erauzketa-eremuak haranekin eta portuekin, eta industria-geografia berria eratu zuten.

Azpiegitura horien artean

Larreinetako funikularra

nabarmentzen da, meatz herriaren eta haranaren arteko desnibel handia gainditzeko sortua. Elementu horiei gaur egun bide berde bihurtutako trenbide-ibilbideak zaharrak gehitzen zaizkie, hala nola **Burdin Mendien Bide Berdea**, burdina ibili zen bideei jarraituz lurraldea zeharkatzeko aukera ematen dutenak.

Erauzketa-jarduerarekin batera, Enkarterri-Meatzaldeak eraldaketa-industria garrantzitsua garatu zuen. Mendeetan zehar, **El Pobaleko** burdinola bezalako burdinola

hidraulikoek uraren indarra

aprobetxatu zuten burdina lantzeko eta tokiko ekonomia hornitzeko.

Industrializazioarekin batera, ekoizpen-prozesu berriei lotutako eskala handiagoko fabrikak sortu ziren. **Encartada Fabrika-Museoa** ondare horren adibide adierazgarrienetako bat da. Kontserbazio-egoera ezin hobean dagoenez, XIX. mende amaierako eta XX. mende hasierako ehun-fabrika baten funtzionamendu osoa uler daiteke, baita lanaren antolamendua eta industria-produkzioari lotutako eguneroko bizitza ere.

Industrializazioak aztarna sakona utzi zuen, ez bakarrik paisaian, baizik eta bizitza sozialean ere bai. Meategien, lantegien eta trenbideen inguruan langileak eta auzoak sortu ziren, eta milaka pertsona bildu ziren lan bila, bizitzeko eta lurraldearekin harremanak izateko modu berriak eratuz.

Gaur egun, iragan produktibo hori Enkarterri-Meatzaldeko kultur ondarearen parte da. Meatzeek, azpiegiturek, fabrikek eta paisaia industrialek **Bizkaiko**

industrializazioan funtsezkoa izan zen lurralde baten jatorria ezagutzeko eta ulertzeko aukera ematen dute. Lurralde horren historiak bere bide, herri eta paisaian idatzita jarraitzen du.

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

BOST IBILBIDEAK

Gida honek proposatzen dituen ibilbideek aukera ematen dute Enkarterri Meatzaldea ikuspegi desberdinetatik ezagutzeko, baina hari gidari berarekin: lurraldearen eta industriaren arteko harremana. Ibilbide bakoitzak paisaia, ondarea eta memoria uztartzen ditu, burdinak, urak, mendiak eta itsasoak eskualde hori nola modelatu duten ulertzen laguntzen duten bizipenak eskainiz.

BURDINA ETA MENDIA

- A** Larreinetako funikularra
- B** Zugaztieta
- C** Zugaztietako meategiak
- D** Peñas Negras

BURDINA ETA ITSASOA

- A** Itsaslur Bide Berdea
- B** El Hoyo-Onton meatze-barrutia
- C** Piquilloaren Bide Berdea

FABRIKA PAREGABEA

- A** La Encartada Fabrika-Museoa
- B** Balmaseda

BURDINA ETA MENDIA

- A** Euskal Herriko Meatzaritzaren Museoa
- B** Concha II meategia
- C** Ortuella
- D** Orconerako Bide Berdea

BURDINA ETA URA

- A** Muskiz
- B1** Pobal burdinola
- B2** Burdin Mendietako Bide Berdea
- C** Saratsaga meatze-barrutia
- D** Olabarrieta (Barrietas)
- E** Artzentales

LURRAREN ERRAIK

- A** Dolomitas Fabrika-Museoa
- B** Armañongo Parke Naturala
- C** Pozalaguako haitzuloa

1A IBILBIDEA

BURDINA ETA MENDIA

Trianoko mendien ingurua Bizkaiko meatze-paisaia adierazgarrienetako bat da. XIX. mendearen amaieran, Meatzaldeko eremu hau, Trapagaran, Ortuella eta Abanto-Zierbenak osatua, Europako burdina ateratzeko gune nagusietako bat bihurtu zen.

Meatze-herrixka zaharrak, aintzirak eta Larreinetako funikular historikoa zeharkatzen ditu ibilbideak.

Nola bisitatu

Oinez
Bizikletaz
Autoz
Motorrez

Ibilbidearen interesa

Meatzaritza
Industria-ondarea
Paisaia
Langileen memoria
Natura

BISITATU WEBGUNEA

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

1A IBILBIDEA - BURDINA ETA MENDIA

LARREINETAKO FUNIKULARRA

Monumentu-kategoriako Kultur Ondasun izendatua, balio historiko eta funtzio sozial nabarmenak ditu, pertsonak, karga minerala eta ibilgailuak garraiatzeko diseinuaren egokitzapenagatik. Bere 1.198 metrotako ibilbide bereziak eta bere plataforma horizontalak Europako gainerako funikularrekiko desberdina egiten dute.

Trianoko mendiak jada ezagunak ziren erromatarren garaian, beren burdinaren ugaritasun eta kalitateagatik, nahiz eta aire zabaleko aztarnategien ustiapen masiboa ez zen XIX. mendearen erdialdera arte hasi. Historiaz betetako mendi horiek ezagutzeko aukerarik onena Larreinetako funikularretik hastea da, Trapagarango **La Escontrilla** auzoan.

Funikularra 1926an inauguratu zen, **Zugaztietako** meatze-herria **San Salvador del Vallerekin** (gaur egun

Trapagaran) komunikatzeko. Igotzeko distantzia 10 minutu ingurukoa da gaur egun, lehen ordu eta erdiko ibilbidea zena. Beraz, ezinbesteko elementu bihurtu zen inguruan bizi ziren familien bizitzarako.

Igoerako ibilbidean zehar ikuspegi ederrez goza daiteke, behin Larreinetara auzoko geltokian, eta gomendagarria da geltokiko terrazara igotzea, meatzaldeko udalerrri guztien ikuspegi panoramikoa ikusteko,

Bizkaiko ezkerraldea eta Getxo eta Bilbo, Kantauri itsasoa atzean dutela.

Funikularretik Zugaztietaraino 20 minutu inguruko ibilaldi atsegina dago; duela hamarkada gutxi meatze-ustategiz betetako paisaia zen naturako urmaela. Gainera, eguraldiak laguntzen ez badu, lotura-autobus batek ibilbidea laburtzeko aukera ematen du.

ZUGAZTIETAKO MEATZ HERRIA

2003an monumentu-multzo izendatu zuten, eta Zugaztietara da Bizkaian meatzaritza historikoa izan zenaren auzorik adierazgarriena.

Herria sendotzen joan zen, eta 1870 inguruan 400 bizilagun inguru zeuden. Hasiera batean, egurrezko barrakoiak eraiki zituzten, meategien oinean familiei ostatu emateko. Hala ere, gerora, ekipamenduak eta zerbitzuak batu ziren, eta erabat integratutako auzo bihurtu

zen. Oraindik jatorrizko zurezko etxebizitza horietako batzuek jarraitzen dute, eta horietako bat **Euskal Herriko Meatzaritzaren Museoan** bisita daiteke.

EZ GALDU

Zugaztietako babarrunak

Zugaztietara ezin da gastronomiatik bereizi. Herrixkara egiten den bisitan ezinbestekoa da bertako plater tipikoa ere dastatzea, babarrunak sakramentuekin, eta inguruko jatetxeek eskaintzen duten tokiko sukaldaritza-eskaintza gozatzea.

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

ZUGAZ- TIETAKO MEATE- GLAK

Zugaztietak ingurune naturala eta paisaia ikusgarria eskaintzen du.

XIX. mendearen amaieran hasi ziren lehergailuak erabiltzen burdin minerala aire zabalean ateratzeko, eta, zenbait lekutan, minek maila freatikoa hartzen zuten.

Meatze-ustiapena agortu zenean, lurrazpiko ura azaleratu zen, eta, gaur egun, **Ostion, Blondis** eta **Parkotxa** meatze-erazketako putzuak laku eder bihurtu dira. Naturaz eta “Meatzalde Goikoa parkeaz” gozatzeko atsedenleku ederra da, formatu handiko eskulturekin, hala nola **Néstor Basterretxearekin**.

EZ GALDU

Peñas Negras

Egun gogoangarria osatzeko, bisitatu **Meatzalde Peñas Negras Ekoetxea**, Zugaztietatik 2,5 km-ra dagoen ingurumen-interpretazio-zentroa. Espazio horrek aukera emango dizu meatzaritzako **paisaiaren eraldaketa** ingurumenaren ikuspegitik ulertzeko eta naturak bere protagonismoa nola berreskuratu duen ezagutzeko. Zugaztietatik oinez (40 minutu inguru), bizikletaz (15 minutu inguru) edo autoz (10 minutu inguru) hurbil zaitezke.

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

BURDINA ETA MENDIA

Abanto-Zierbena eta Ortuella udalerriek Bizkaiko industri-
lazioko paisaia zirraragarrienetako batzuk gordetzen dituzte.
Hamarkadetan zehar, burdinaren erauzketak sakon eraldatu
zuen ingurune hori, eta aztarna industrial eta sozial garrantzit-
sua utzi zuen.

Meatzalde eskualdeko meatze-memoriari lotutako meatze,
labe eta espazioak ezagutzeko aukera ematen du ibilbideak.

Nola bisitatu

Oinez
Bizikletaz
Autoz
Motorrez

Ibilbidearen interesa

Meatzaritza
Industria-ondarea
Langileen historia
Paisaia eraldatua

BISITATU WEBGUNEA

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

EUSKAL HERRIKO MEATZA- RITZA- REN MU- SEOA

Ibilbide hau Abanto-Zierbena udalerriko Gallarta auzoan dagoen Euskal Herriko Meatzaritzaren Museoan hasiko dugu.

Museo hau 1980ko hamarkadan sortu zen, Agruminsa edo Bizkaiko Labe Garaiak bezalako **meatze-enpresa eta burdina-industria handien gainbehera eta itxierarekin**, antzinako meatzari eta bizilagun-talde batek gaur egun museoko bilduma osatzen duten mota guztietako piezak, makinak eta erremintak berreskuratzea erabaki zuenean. Guztien kezka zen mendeetan zehar **meatze-jarduerarekin** lotuta egon zen kultura eta bizimodu hori gordetzea, hura etetearekin batera dena ahanzteko arriskua zegoelako.

Meategi, kargategi, labe eta meatzaritza-eta industria-jarduera zaharreko beste leku batzuetatik egindako ibilbideari esker, desagertu edo suntsitzeko arriskuan zeuden pieza eta elementu ugari **erreskatatu** ahal izan ziren. Bisita gidatuak meatzaritzak euskal garapen industrialaren oinarriak eta inguruko familien bizimodua nola markatu zituen erakusten du. **Burdinaren ustiapenak** paisaia erabat eraldatu zuen ingurune baten historia ulertzeko modurik onena da.

CONCHA II MEATZEA

Meatze-ustiapen horrek Corta Bodovalle eta Bizkaiko siderurgia elikatuko zuten 50 kilometroko lurpeko galeriak sortuko zituen. Paisaia sakonki eraldatu duen aztarna industrial. Meatzaldea Ekoetxeko begiratokitik dituen ikuspegiak ezinbestekoak dira bisitari guztientzat.

Euskal Herriko Meatzaritzaren Museoaren ondoan, Concha II meatzea dago, Corta Bodovalle edo Concha 2 ize-nez ere ezaguna. 2011n monumentu izendatu zuten, eta Euskadiko aire zabaleko ustiapenik handiena da. Bere neurriak ikaragarriak dira; 700 metroko perimetroa, 350 metroko diametroa eta 150 metroko sakonera duen kono formako zulo alderantzikatu bat du, itsas-mailaren azpitik 37 metrora iristen dena.

1968an ustiategi hori martxan jarri zene-tik 1983ra arte, jarduera amaitu zen arte, 14 milioi metro kubiko material indus-katu ziren. Horretarako, lurren jabe zen meatze-konpainiak **Gallarta** herri zaha-rra eraistea erabaki zuen, eta 225 fami-lia baino gehiago lekualdatu behar izan zituzten, lurpean zegoen burdin minerala atera ahal izateko.

Burdina kiskaltzeko labea

Ortuellako ondare-elementu guztien artean, Apold-Fleisner motako siderita kiskaltzeko labe berezi eta iraultzailea nabarmentzen da, Franco-Belga meatze-konpainiak eraikia.

Monumentu kategoriako kultura-ondasun izendatu zuten 2008an, eta **Europar bakarra** den harribitxi hori bete-betean erabili zuten 1961 eta 1975 urteen artean burdin minerala aberasteko. Aurrerapen tekniko handia izan zen fuel-olioa erabiltzeagatik, ikatza erabili beharrean. Gainera, hautsa eta kea ateratzeko sistema bat zuen, kutsadura atmosferikoa murrizten zuena. Labe horren zorupean, gaur egun ekipamendu sozio-kultural gisa birgaitua, ontziralekuaren hondarrak, mineral-garbitokiak eta minerala garraiatzeko kargatzen zen bagonetak igarotzen ziren burdinbide zati bat daude.

ORTUELLA

Ortuellaz hitz egitea Bizkaiko meatzaritzaren jatorriaz ere hitz egitea da. Udalerri horretan kokatu zen Bizkaiko lehen meatze-trenbidearen geltoki terminala, Trianoko trenbidea, baita lurraldeko mineral-garraio intermodal handiena ere.

Meatzaritza bi konpainia nagusiek, Franco-Belgak eta Orconerak, Ortuellan zituzten minerala biltzeko zentro logistikoak, eta kiskaltzeko labe ugari zituzten aurrez tratatzeko, meatze-trenbideetan itsasadarreko kargategietara eraman aurretik,

esportatzeko eta Bizkaiko Labe Garaietan erabiltzeko. Gainera, Otxartaga parkean dagoen Bizkaiko meatzarien omenez eraikitako monumentua eta frontoiaren ondoan dagoen **Harrizulatzailaren monumentua** ere bisitatu daitezke udalerrian.

ORCONERA BIDE BERDEA

Ingurua ezagutzeko beste aukera bat Ortuellako meatze-iragana zeharkatzea da, Orconera (Ortuella) eta Trapagaran lotzen dituen 4 kilometroko bide berdetik.

Meatze-trenbide zaharraren bidetik igarotzen den ibilbidean zehar, sei tunel zeharkatzen dira, zeinetara argi edo linterna motaren bat eramatea gomendatzen den, eta hiru atsedenleku, Bizkaiko ezkerlaldeko herrien ikuspegiez gozatzeko. Orconeratik Euskal Herriko Meatzaritzaren Museoraino

ere iritsi daiteke oinez edo bizikletaz. Bidegorria amaitzen denean, oinezkoentzako eta bizikletentzako markak dituen errepide txiki bat, 2 km egin ondoren, **Gallartako Campodiego** auzoan dagoen Euskal Herriko Meatzaritzaren Museora hurbiltzen da.

Nola iritsi

Bi ibilbideetara hainbat tokitatik sar daiteke, eta erabat osagarriak dira.

A ibilbidea egiteko (Larreinetako Funikularra > Zugaztietako Meatze Herria > Zugaztietako Meategiak), gomendagarria da Larreinetako Funikularreko geltokian hastea, Trapagarango La Escontrilla auzoan. Toki horretara garraio publikoan (Bizkaibus eta Renferen aldiriko C2 linea) edo ibilgailu pribatuan irits daiteke.

Era berean, B Ibilbidearen hasierara iristeko (Euskal Herriko Meatzaritzaren Museoa), garraio publikoetatik (Bizkaibus eta Renferen aldirietako C2 linea) edo bizikletaz ere iritsi daiteke; Burdin Mendiak bide berdea oso gertu dago, eta Nervión-Ibaizabal itsasadarren inguruko udalerriekin zein turismo industrialeko gainerako ibilbideekin lotzen da: Burdina eta Itsasoa eta Burdina eta Ura.

Ibilgailu pribatua

Euskal Herriko Meatzaritzaren Museoa
Larreinetako funikularra
Zugaztietako meatze-herria

Autobusa

Bizkaibus

[Informazioa eta ordutegiak](#)

Trena

Renfe: Bilbao - Muzkiz

- Gallarta geltokia

- Trapagaran geltokia (Urioste)

[Informazioa eta ordutegiak](#)

Alokairua eta txangoak bizikletaz

www.beroutes.com

www.enkarterribike.com

www.enbike.com

BURDINA ETA ITSASOA

Industria kostaldera iristen da, meategiak Kantauri itsasoarekin lotzen zituzten trenbide ibilbide zaharrei jarraituz. Ibilbide honek itsaslabarrak, bide berdeak eta itsas ondoko meatze-azpiegituren hondakinak zeharkatzen ditu, burdinak kostaldeko portu eta kargategietatik irteera aurkitu zuela erakutsiz.

Nola bisitatu

Oinez
Bizikletaz

Ibilbidearen interesa

Kostaldea
Paisaia
Meatze-ondarea
Natura
Done Jakue bidea

BISITATU WEBGUNEA

Pobeña, Arena hondartza eta Zierbenako portua

Pobeña burdinarako antzinako portua da eta bertatik Kantauriko edo Urdazubiko burdinolak elikatzeko burdin-minerala bertatik ateratzen zen. Gaur egun auzo atsegina da, eta, Kobaron bezala, **taberna eta jatetxe** ugari ditu. Puntu ezin hobeia izan daiteke, halaber, Barbadun ibaian gora egiteko, pasealeku atsegin batetik, **Muskizko** herriguneraino, eta ibaian gora ibai-pasealekutik jarraitzeko, El Pobaleko burdinolaraino (7 km, joanean).

Pobeñako zubitik **Arena** hondartzara ere sar gaitezke. Bizkaiko kostaldean hedadurari dagokionez, Muskiz eta Zierbena udalerriek partekatzen duten bigarren hareatzarik handiena da. Hondartza ezin hobeia da bere hondarretik paseatzeko, marea-aldaketa izugarriak ezagutzeko eta surfa praktikatzeko, La Arena Surf Centerren eskutik. Ez galdu eguzkia sartzearen ikuspegiak hondartzaren eskuinaldetik.

Arena hondartzatik oso gertu dago, halaber, Zierbenako portu bitxia dago. Leku horrek bere xarma eta itsas zaporea mantentzen du, porturatutako arrantza- eta aisialdi-ontziekin eta inguruan dauden jatetxe eta helduleku tipikoekin, txingarretan prestatutako arrainen usain gozoa zabaltzen dutenak.

ITSASLURREKO BIDE BERDEA

Donejakue Bidea Muskizetik igarotzen da, Bizkaiko kostaldeko parajerik ikusgarrienetako bat duguna. Tarte horretan, Itsaslur (Bizkaia) eta Piquilloko (Kantabria) Bide Berdeetatik igarotzen da. Garai bateko trenbide-ibilbide horiek inguru horretako meatze-ustiategi garrantzitsuei zerbitzua ematen zieten.

Kultur, ingurumen eta paisai arloan interes handiko ingurunea da. Izan ere, Barbadun ibaia-aren bokalea, **Pobeña** aldean, **Natura 2000 Sarearen** babes bereziko eremua da, baita kostaldeko lerroa inguratzen duen pasealeku ikusgarriaren paisaia ere.

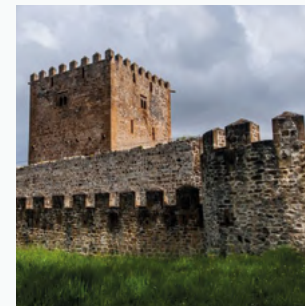
Burdina eta Itsasoaren Ibilbidea 6 km inguruko ibilaldi lineala da, zailtasun txikikoa, eta Kobaron auzotik zein Pobeña auzotik has daiteke, biak Muskizen.

Kobaronetik, pasealekurako sarbidea erraza da autoz, inguruko aparkalekuekin eta ibilbide errazarekin. Pobeñatik bizikletaz, garraio publikoan edo autoz irits daiteke, baina hasieran eskaileren igoera gogorra dauka, alegia, ez da

oso egokia mugikortasun urriko pertsonentzat.

Ibilbidea hemen hasten bada, Barbadun ibaia Muskizeraino igotzeko puntu egokia izan daiteke. Antzina, Pobeña meatze-portua zen, eta bertatik ateratzen zen burdina kabotaje bidez. Gaur egun, auzo atsegina da, taberna eta jatetxeekin.

Zierbenako portua ibilbideari gehitzea aukera ezin hobeia da arrantzarako eta aisialdirako itsasontziak dituen itsas leku bat ezagutzeko, eta, gainera, Punta Lucerora igo ahal izango dugu, ikuspegi ikusgarriaz gozatzeko mendi txiki batera.

Muñatones gaztelua

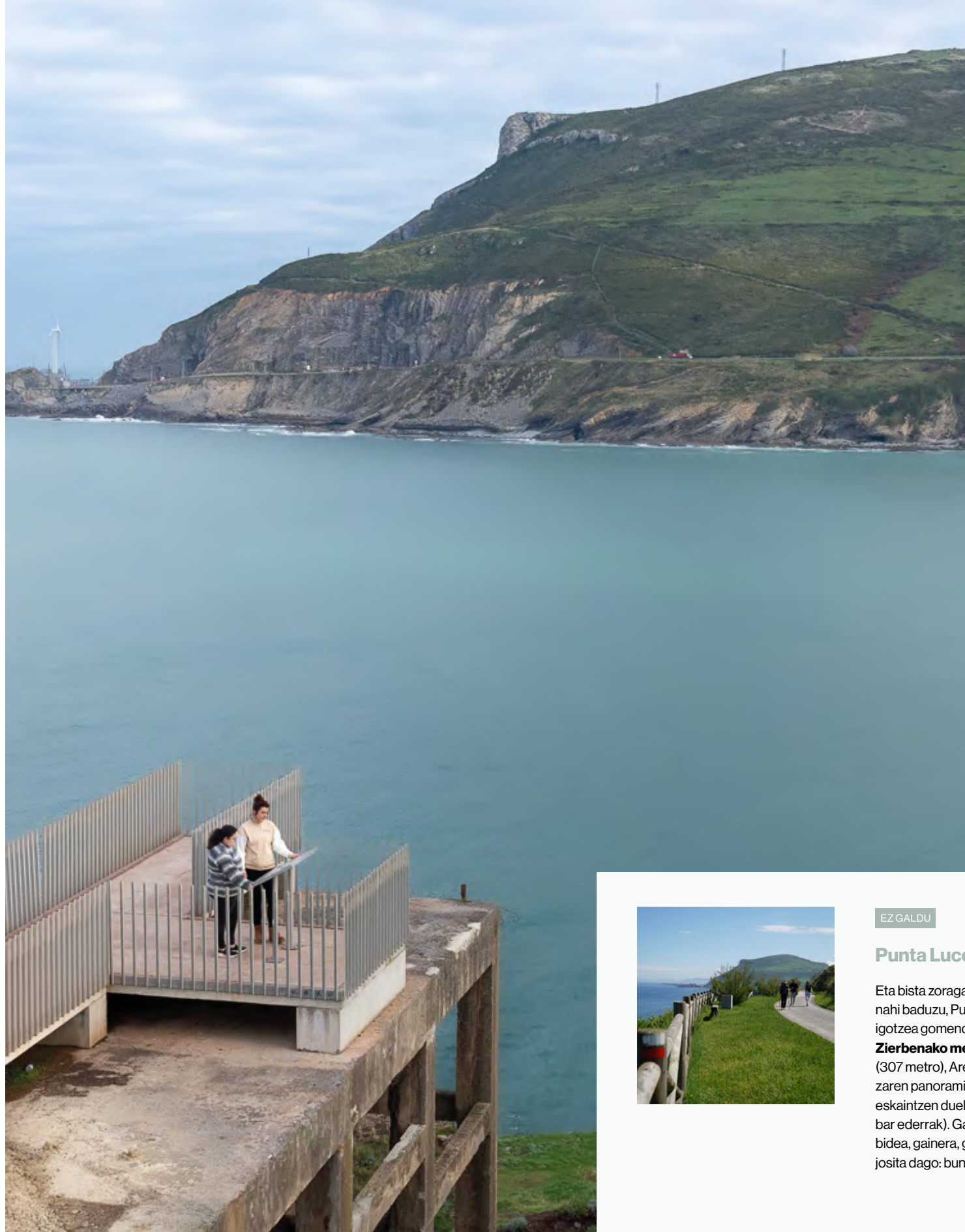
Muskizeko tren geltokitik gertu Muñatones gaztelua dago, **Monumentu Maltzo** izendatua bere kanpoko harresi sistemagatik.

XIV eta XV. mendeetan, bando-gerren testuinguruan, luzatu zen eraikuntza-prozesu luze baten emaitza da. Gaztelu izendapena merezi duen Bizkaiko dorre bakartzat hartzen da, kanpoko harresien sistema dela eta. Horregatik Monumentu Maltzo izendatua izan zen. Eraikuntza hau, gainera, Bizkaiko historiako pertsonaia berezietako bati lotuta dago: **Lope García de Salazar** boteretsua, arma-eta letra-gizona. Bisita egiteko, El Pobaleko burdinolarekin jarri behar da harremanetan.

Ibilbidean zehar kontserbatu diren meatze-aztarna esanguratsuen artean, McLennan Meatzaritza Enpresaren aztarnak nabarmendu behar dira, haren egiturak izugarriak direlako.

Horrela, labarraren ertz osoan zehar meatze-trenbidearen bidea izan zen ibilbideaz gain, nabarmentzekoak dira **Amalia Vizcaina** meategiko bi karea egiteko labeak, 1900. urtean Kobaron auzoan eraikiak, oraindik zutik jarraitzen dutenak, nahiz eta landarez beteta egon, eta Gazteluko mineral-kargategi monumentalaren aztarnak, **McLennan enpresak** inguruko meategietatik burdina atera eta Ingalaterrako lurretara bideratzen zuen trenbidearekin lotuta. 2008an itsas denborale batek metalezko egitura kendu zion, baina oraindik zutik dago harrizko oinarri zimendatua.

Bizkaian bakarra bere generoan, barruti osoko **ikonografia-erakargarritasun** handieneko irudietako bat eta itsasorako begiratoki ikusgarria da.

EL HOYO- ONTON MEATZE BARRUTIA

Kobaronera iritsitakoan, ibilbidea beste 3 km luzatzeko aukera dago, Piquilloren (Kantabria) bide berdetik jarraituz, Ontonerako bidean.

Tarte horretan meatze-ondarearen aztarna interesgarriak ere aurki ditzakegu, kasu honetan El Hoyo – Ontón meatze-barrutiari dagozkionak. Barruti horretakoak ziren **Josefa eta Zeledonia** meategiak, eta duela gutxi meatze-egitura batzuk birgaitu dituzte, hala nola aukeratutako planta edo karga-estazioa. XIX. mendearen amaieratik 1970eko hamarkadara arte burdina meategi horietatik atera eta trenbidez **Ontongo** (Kantabria) **Piquillo** kargategira eraman zuten, itsasoz esportatzeko.

EZ GALDU

Punta Lucero

Eta bista zoragarriez gozatu nahi baduzu, Punta Lucerora igotzea gomendatzen dizugu, **Zierbenako mendi** txiki batera (307 metro), Arena hondartzaren panoramika ikusgarria eskaintzen duelako (eta ilunabar ederrak). Gailurrerainoko bidea, gainera, gerra-aztarnez josita dago: bunkerrak, tune-

lak, kanoiak... **Bizkaiko Burdin Hesiari** zegozkionak. Ferra itxurako defentsalerro bat da, 80 km ingurukoa, eta Bilbo eta haren inguru hurbila defendatzeko eraiki zen, tropa frankistak iritsi zirenean.

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

Nola iritsi

Ibilbidea hasteko, autoz etor zaitezke eta Kobaron auzoan aparkatu, aparkaleku zabalak dituelako, baita Pobeña auzoan ere. Era berean, aparkaleku zabala duzu Arena hondartzan, eta handik oinez joan zaitezke Pobeñaraino, zubian barrena. Pobeña auzoan hasten badugu ibilbidea, bizikletaz eta garraio publikoan ere iritsi gaitezke.

Bizikleta oso aukera interesgarria izan daiteke, gune hori bidegorri eta oinezkoentzako pasealeku sare zabal baten bidez lotuta dagoelako, bai itsasadarraren ezker aldearekin, bai Meatzaldearekin eta Enkarterriarekin. Ezagutu Bizkaiko ekialdeko eremu honek eskaintzen dizkizun bizikleta-ibilbideen eta mendi-ibilbideen eskaintza zabala.

Ibilgailu pribatua

Kobaron
Pobeña

Autobusa

Bizkaibus

[Informazioa eta ordutegiak](#)

Alokairua eta txangoak bizikletaz

www.beroutes.com

www.enkarterribike.com

www.enbike.com

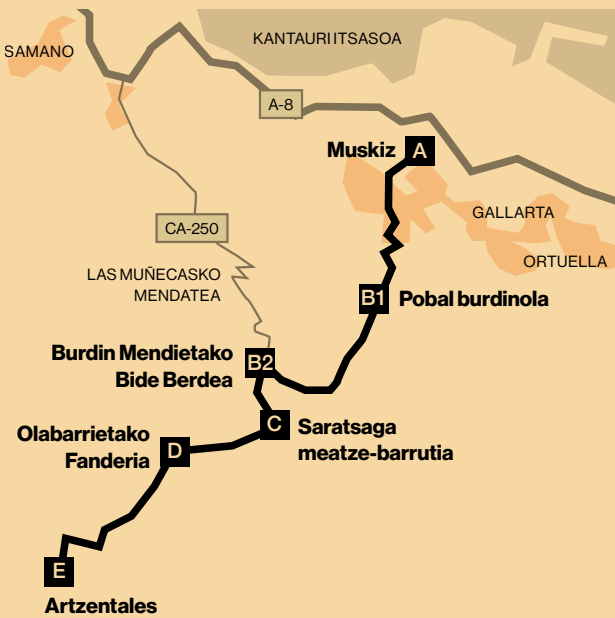
Non bazkaldu?

Zalantzarik gabe, eman diezazukegun gomendiorik onena da Zierbenako eta Pobeñako portuko ostalaritzak eskaintzen dizkizun arrain eta itsaski bikainak probatzea, baita Kobaronen duzun eskaintza gastronomiko guztia eta Arena hondartza beran ere.

BURDINA ETA URA

Ibaiak industriaren funtsezko aliatuak izan ziren. Ibilbide honek Barbadun ibaiaren eta barruko beste haran batzuen ibilbidea jarraitzen du, non burdinolek, errotek eta fabrikek uraren indarra aprobetxatu zuten minerala eraldatzeko eta gaur egun naturan integratuta dagoen paisaia industrialia eratzeko.

Nola bisitatu
Oinez
Bizikletaz

Ibilbidearen interesa
Industria-ondarea
Ibai-paisaia
Meatzaritza
Natura
Historia

BISITATU WEBGUNEA

BARBADUN IBAIA

Barbadun ibaiak Muskizen, Galdamesen, Sopuertan eta Artzentalesen duen paisaia industrial ondare industrialen eta meatzarien katalogo ikusgarria da, eta horien artean burdinolak eta irin-errotak nabarmentzen dira; horregatik, 2017an kultur ondasun izendatu zuten, zehazki, monumentu-multzo kategorian.

Ibaia eta bere ibaiadarrak burdinazko mendien artean kokatutako haran baten protagonista zirela, Barbadunen zehar **jarduera industrial**, produktibo eta ekonomiko garrantzitsua garatu zen XV. mendetik aurrera, gaur egun desagertuta dagoen Lavalako (Muskiz) portu zaharrean zehar burdinola-multzoen ekoizpenetik itsasorantz abiatuz.

Ibilbide hau oinez zein bizikletaz egin daiteke, ibaian gora ibaiaren ibilguari jarraituz.

Ibilbidea ibaian gora hastea proposatzen dizuegu, San Juan auzoan, Muskizko erdigunean. Pixkanaka, bidexkak **landa-izaera** hartuko du, gero eta itxiagoa eta isilagoa den haran batean sartu arte. Ibaiak **belardien**, **baserri** zaharren eta erriberako **basoen** arteko bidea lagunduko du, ibilbidearen mugarri handienetako batera iritsi arte: El Pobaleko burdinola.

El Pobaleko burdinola

Bizkaiko meatzaldearen bihotzean, Barbadun ibaiaren ertzean, El Pobaleko burdinola dago, XVI. mendetik burdinaren minerala lantzen zuen fabrika hidraulikoa. Salazar familiak eraiki zuen eta 1965era arte

egon zen martxan. **Bisita gidatuak** eskaintzen ditu asteartetik igandera eta larunbatetan, 12:00etan, olagizon maisuak, zuzeneko erakustaldi batekin, harritzeko ikuskizuna eskaintzen du.

BURDIN MENDIEN BIDE BERDEA

Tarte hori bat dator Galdamesko meatze-trenbidearen ibilbide zaharrarekin. Bizkaiko meatzalde osoko meatze-trenbiderik luzeena izan zen.

El Pobaleko zubia zeharkatu ondoren, ibilbidea zatitu egiten da.

Burdinmendi Bide Berdera igotzeko aukera bat dago, 1876an inauguratutako Galdamesko meatze-trenbidearen bide zaharrari jarraitzen diona. Gaur egungo ibilbideak bide

hura berpizteko aukera ematen du: basoen artean aurrera eginez eta bi tunel zeharkatuz, Galdamesko **Aceña** auzoraino iritsiko gara. Industrialdea igaro ondoren, Bide Berdearekin bat egingo dugu berriro, eta **Sopuertarantz** jarraituko dugu.

OLLA ETA VALDIBIÁN

Bestalde, El Pobaletik ibai-bidezi-dorretik jarraitu nahi izanez gero, ibilbidea ia ukitu gabeko paisaian barneratzen da mendeetan zehar. Paisaia horretan, ibaian zehar eta 4 km inguruz, garai bateko Olla eta Valdibianeko Burdinola eta Erroten (Galdames) aztarnak ikus daitezke.

Ibilbide erraza da, **Arenao** auzoraino eramango gaituena, eta, handik, Burdin Mendiak Bide Berdera sartu eta Sopuertarantz jarraitu ahal izango dugu. **Sopuerta Abentura** abentura parkeko instalazioen ondotik igaro ondoren, El Castaño auzora iritsiko gara.

EZ GALDU

Loizaga dorrea

XIII. mendeko gotorleku honek, Galdamesko gain batean dagoenak, 1910 eta 1998 bitartean fabrikatutako Rolls-Royceren modelo guztiak dituen bilduma europar bakarra ezkutatzen du, egoera ezin hobean kontserbatuak. Mendi, baso eta mahastien artean babestuta, erakusketen ibilbideak aukera ematen du Rolls-Royce modelorik bikainenaren automobilgintzako benetako bitxiez gozatzeko, baita Hispano-Suitza, Isotta Fraschini, Delaunay-Belleville edo Ford markez gozatzeko ere, Ferrari, Lamborghini edo Jaguar markekin batera.

www.torreloizaga.com

Sopuerta Abentura

Zubi tibetarrak, tirolina-zirkuituak, lianak, abor datze-sareak, etab. Adrenalina eta dibertsioa erdi bana konbinatzen dira Euskadiko abentura-parkerik handiengan. Zortzi zirkuitu eta ikasteko bi ditu.

www.sopuerta-abentura.com

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

Alengo meatze-herria

Alengo meatzaritza-herriak, Bizkaiko burdin meategi handienetako batzuk izateagatik ezaguna, 1.500 biztanle baino gehiago izatera iritsi zen 1900. urtean. Alen eta Artzentalesen ateratako burdinaren irteera naturala Castro Urdialesko (Kantabria) portua zen, eta horretarako 1892an Alen-Castro Urdiales meatze-trenbidea eraiki zen. Paseo lasai bat egiteko leku ezin hobe da gaur egun, inguruaz edo Alen eta Betaio bezalako tontoretatik dauden ikuspegiez gozatuz.

SARATSAGAKO MEATZE BARRUTIA

Linde, Alisal eta Las Muñecas artean hedatzen den Saratsagako meatze-barrutiaren erauzketa-eremuan, Catalina meategiko kiskaltze-labe ikusgarriak nabarmentzen dira.

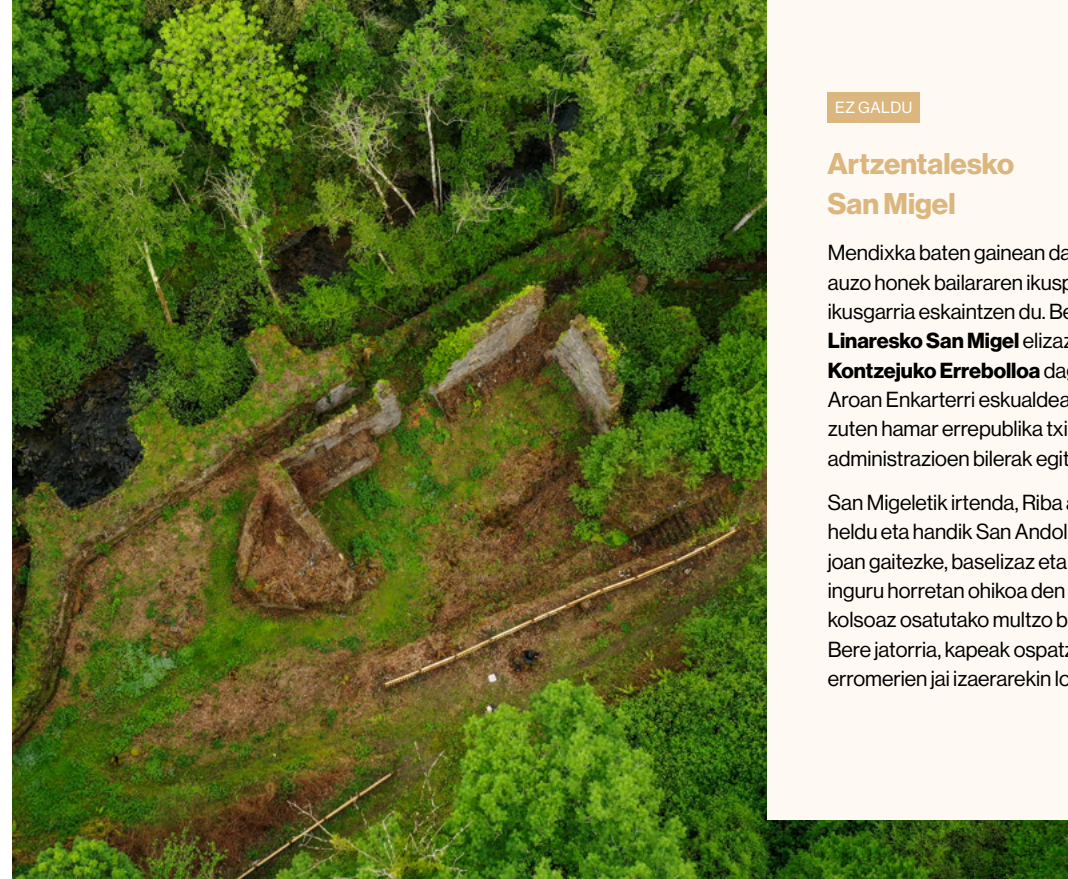
Joatea oso erraza da: Castaño auzoko bide berdetik, eskuineko errepidea hartu behar da, autokarabananen aparkalekuaren parean, eta Castro Urdiales- Traslaviña trenbidearen desegindako bidearen trazatuari jarraitu Olabarrieta (Las Barrietas) auzoraino. Bertan, 1955 eta 1960 bitartean eraikitako 20 metroko altuerako labeak daude.

Hemendik ere ikus daiteke, baina ez zeharkatu, **Los Herreros tunela**. Bere 2 kilometroko luzera XX. mendearen lehen erdian pikotxez eta palaz zulatu zen, eta trenbideak Las Muñecas mendatea zeharkatzeko eta Otañes haran kantabriarrean agertzeko

aukera ematen zuen, azkenik, Castro-Urdialesko itsaslabarren gainean zintzilik zegoen kantileber motako kargalekura iristeko.

Puntu horretatik, Arenaotik Sopuertarako Bide Berdearen ibilbidearekin konekta daiteke.

Sopuertari buruz hitz egitea XIX. mendeko eta XX. mende hasierako Bizkaiko meatze-gune garrantzitsuenetako baten historian murgiltzea da. Alen eta Saratsagako meatze-barrutiak eta Olabarrieta (Barrietas) bezalako meatze-auzuneak industrializaziotik sortutako ondare garrantzitsua dira, ingurunea sakonki eraldatu zuena.

Artzentalesko San Migel

Mendixka baten gainean dagoen auzo honek bailararen ikuspegi ikusgarria eskaintzen du. Bere plazan, **Linaresko San Migel** elizaz gain, **Kontzejuko Errebolloa** dago, non Erdi Aroan Enkarterri eskualdea osatzen zuten hamar errepublika txikietako administrazioen bilerak egiten ziren.

San Migeletik irtenda, Riba auzora heldu eta handik San Andolineraino joan gaitzek, baselizaz eta eskualdeko inguru horretan ohikoa den zezenkolsoaz osatutako multzo berezi bat. Bere jatorria, kapeak ospatzen diren erromerien jai izaerarekin lotuta dago.

OLABARRIETAKO FANDERIA

Bide Berdera itzuliko gara, eta ibilbideak Sopuertako ikuspegi ederrak oparituko dizkigu, Olabarrietako meatz-auzora eramango gaituen baso-eremu batean sartzeko.

Hortik, **Alengo meatze-herrixkara** doan errepidea ateratzen da (6 km ingurura; beraz, beste batean bisitatuko dugu). Duela mende bat, herrixka honek 1.000 biztanle baino gehiago izan zituen, eta baseliza, eskola, ekonomatua eta frontoia zituen. Guzti horretatik frontoia eta San Luis ermita baino ez dira geratzen.

Gure ibilbideari jarraituko diogu, eta meatzeko bi mendateren meatze-aztarna interesgarriak topatuko ditugu. Meatze horiek elkarrengandik oso gertu zeuden, eta Maria eta Cecilia meategiei ematen zieten zerbitzua, biak Alen mendian.

La Cecilia meatze-portua 1898an eraiki zen, eta oso handia da. Minerala 700 metro gorago zegoen ustiatagetik kargalekuraino iristen zen, plano inklinatu baten bidez, eta, behin bertan zegoela, bagonetak kargatzen ziren. La Mariak, berriz, egitura sinpleagoa zuen, eta meatzetik 300 metrora zegoen minerala jasotzen zuen, beste plano inklinatu baten bidez, gertuko iturburu bateko uren bidez garbitu ondoren.

Kolitz ibaia gora 600 bat metrora, Artzentaleserantz, **Olabarrietako fanderiaren hondakinak** daude. José Ignacio de Gallatebeitia merkataria bilbotarrak eraiki zuen 1762an, burdina tradizionalaren krisi-testu

batean. Teknologia europarra erabili zuen, zilindroen bidez burdina mekanikoki laminatzeko eta mozteko aukera ematen zuena, burdinoen eskuzko lana ordezkatuz. Haren diseinuak eta sistema hidraulikoak aurrerapen horiek erakusten dituzte.

Oñatin, Errenterian eta Iraetan (Zestoa) fanderiak egon ziren, eta bi Barakaldon, baina hau da Euskal Herrian kontserbatutako bakarra, eta horrek aparteko ondare balioa ematen dio.

Bide berdeak amaierarantz eramango gaitu, Artzentalesen, Kolitz ibaia-uren ur gardeneari jarraituz, bi tuneletan barrena (147 eta 87 m).

Beste interesgune batzuk

Enkarterriko txakolina

Burdinaren eta Uraren ibilbideak txakolinaren sekretuak ezagutzeko aukera ematen du inguruko upeltegietara egindako bisitatik. Mahastietan barrena ibilbide bat, tokiko ekoizpenean, tradizio enologikoan eta elaborazio-prozesuan murgiltzeko aukera ematen duena, Enkarterriko ardo paregabeen dastaketa aukeratuaz gain.

Enkarterriko Museoa

Abellaneda auzoan (Sopuerta), txakolin-mahastien artean, **Juntetxe** zaharra altxatzen da. Mendeetan zehar, batzarra Enkarterriko askatasunen ikurra izan zen, bertako biztanleei tokiko gaiak gobernatzeko aukera ematen ziena. Gaur egun, Enkarterriko Museoa da, eskualdeko historia eta ondarea ikertu eta zabaltzeko gunea.

www.enkarterrimuseoa.eus

Nola iritsi

Ibilbide luzea da, baina zailtasun gutxikoa, eta hainbat tokitatik iritsi daiteke bertara. Mutur batetik, Muskiz, Traslaviñako tren-geltoki eta Burdinmendi Bide Berdean. Era berean, tarteko hainbat puntutatik sar daiteke ibilbidera, batez ere Muskizko El Pobal burdinolatik, Galdamesko La Aceñatik eta Sopuertako herrigunetik.

Autobusa

Bizkaibus
Bilbao - Muskiz
Santurtzi - Balmaseda
[Informazioa eta ordutegiak](#)

Trena

Renfe: Bilbao – Muskiz
Renfe: Bilbao – Santander
[Informazioa eta ordutegiak](#)

Alokairua eta txangoak bizikletaz

www.beroutes.com
www.enkarterribike.com
www.enbike.com

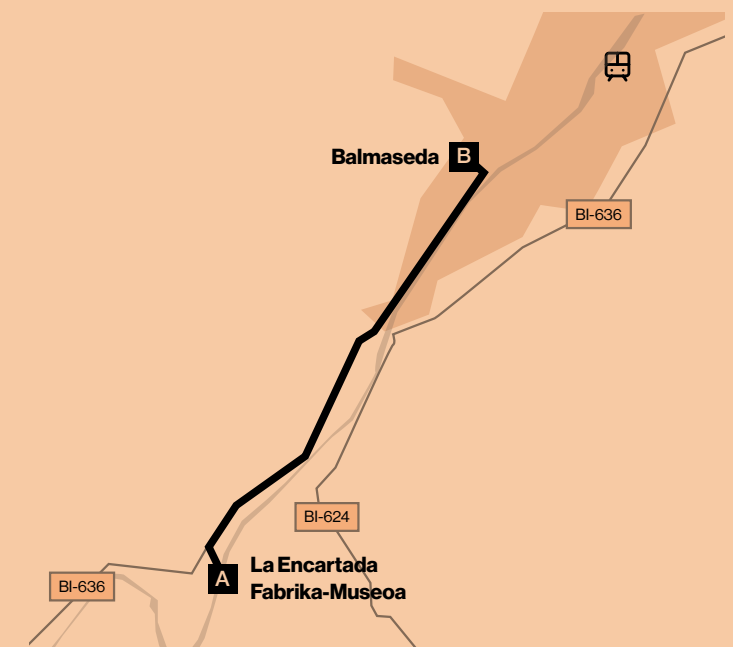

4 IBILBIDEA

FABRIKA PAREGABEA

Balmasedak, artilearen ibilbideko merkataritza-gune historikoak, benetako harribitxi bat du: La Encartada Fabrika-Museoa. Gaur egun industria-ondarearen erreferentetzat jotzen da Europan, eta ehun-fabrika hori ia osorik dago XIX. mendearen amaieratik.

Nahitaezko geldialdia da Bizkaiko hiribildurik zaharrenean.

Nola bisitatu

Oinez
Bizikletaz
Autoz
Motorrez

Ibilbidearen interesa

Industria-ondarea
Historia
Arkitektura
Ehungintzaren kultura

BISITATU WEBGUNEA

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

LA ENCARTADA FABRIKA MUSEOA

Balmasedako kanpoaldean, Mena haranerako bidean, euskal industria-ondarearen bitxietako bat dago: La Encartada Fabrika-Museoa. 1892an sortu zuten Mexikon dirutza egin zuten bost indiarrek, eta ehungintza-lantegi honek mende oso batez landu zuen artilea. Gaur egun, Industria Ondarearen Europako Ibilbidean (ERIH) erreferentziazko enklabe gisa agertzen diren berezitasunak eta ondare-balioa dira.

Bere ekoizpen artikulurik ezagunena **txapelak** badira ere, mantak, oihalak eta artilezko beste jantzi batzuk ere egiten zituzten. Bere inguruan langile-kolonia txiki bat hazi zen, gaur egun garaiko bizimoduaz hitz egiten diguten etxebizitza, kapera-eskola eta baratzeekin. Ehungintzako mende bateko jardueraren ondoren, gaur egun arte ia ukitu gabe iritsi den lekua da.

La Encartada bakarra egiten duena bere jatorrizko makineria da, oraindik ere 1892ko poleen, uhalen eta enbarratuen sistema mantentzen duena. Multzoan etxebizitza burges bat ere ikusi daiteke, familia jabearen eguneroko bizitzaren erakusle.

2007an museo bihurtuta, multzoak bere esentziari eutsi dio eta Euskadiko industrializazioaren

hasierara eramaten gaitu. Arkeologia industrialaren adibide aparta da, puntuzko generoen ekoizpen-prozesua ezagutzeko aukera ematen duelako, eta horien artean gure jantzirik ikonikoena nabarmentzen da: **txapela**. Amaiera gisa, ale bat erosi ahal izango duzu egiten ziren fabrikari bertan.

BALMASEDA

Bisitaren ondoren, fabrikatik 2 kilometrora dagoen Balmasedako alde zaharrera joango gara. Bizkaiko lehen hiribilduko Erdi Aroko kalexxkak zain ditugu Zubi Zaharraren beste aldean (XIII. mendea), eta beste garai bateko eraikin erlijiosoak, jauregitxoak eta aztarnak biltzen dituen ibilbidearen barrena gidatzen gaituzte.

Hiribilduaren eginkizun estrategikoa ulertzeko, merezi du **Gazteluko Muinoaraino** igotzea. Bere punturik gorenean, antzinako gotorleku defentsiboa altxatzen zen, bere harresiarekin. Balmaseda Erdi Aroko plaza nagusietako bat izan zen, Bizkaira sartzeko atea eta lurraldearen historian funtsezko merkataritza-gunea.

Historia Museoa eta **Pasio Bizidunaren Interpretazio Zentroak** lekuaren jatorrietan eta tradizioetan sakontzeko aukera ematen digute. Balmasedako Gurutze-bidea, Euskadiko ospetsuena, Gurutziltzatzearen errealismoagatik da ezaguna.

Bi museoak alde zaharrean kokatuta daude, **jatetxe** eta **pintxo**-tabernez inguratuta. Amaitzeko, **Kolitzara** igotzea proposatzen dizugu. Udaletxearen atzetik oinez abiatuta, gailurrera iritsiko gara ordu pare batean. 879 metroko garaierak **360 graduko panoramika** eskaintzen du inguruko haranetan. Bizkaiko bost **deiadar-mendietako** bat da. Bere gailurretik, San Roke ermita erromanikoak koroatua, mendeetan zehar Gernikako Batzar Nagusietara deitu zen su eta adar-jotzeen bidez.

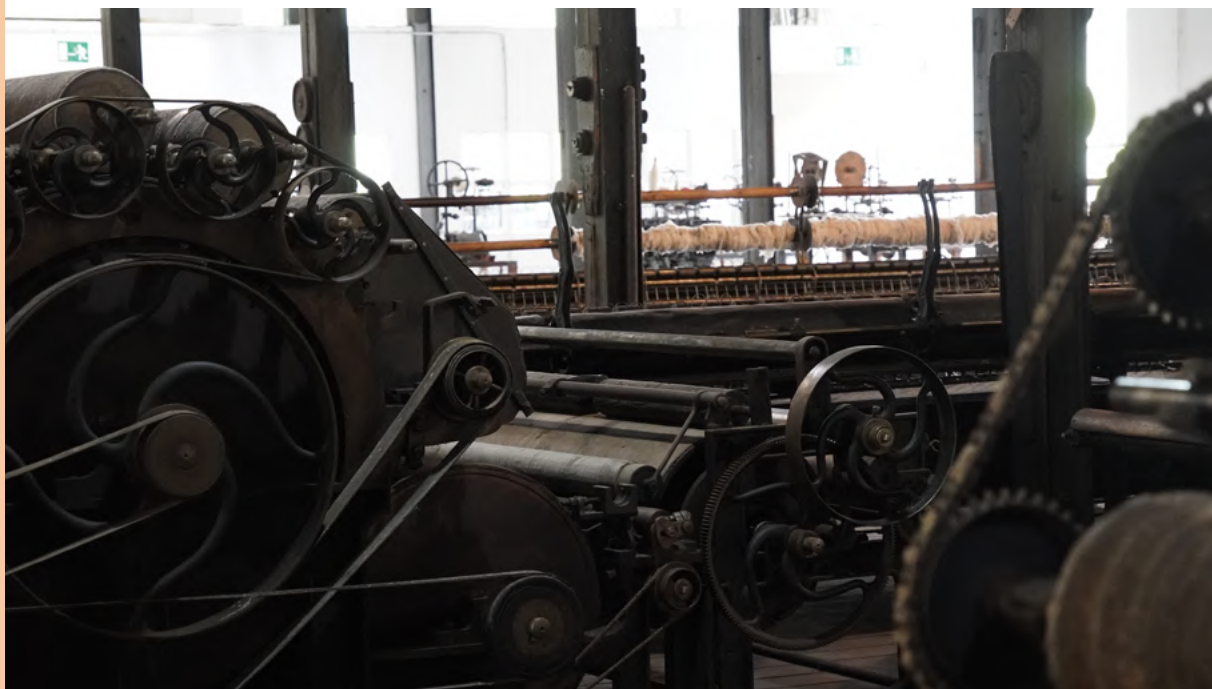
EZ GALDU

Gazteluko Muinoa

Erdi Aroko hirigunetik ibiltzeaz gain, oso gomendagarria da Gazteluko Muinoa bisitatzea. Hiribilduaren eta haranaren gaineko kokapen estrategikoagatik, muinoa harresiz inguratutako gotorlekua izan zen XIII. mendetik, udalerria erabat inguratuz.

Balmasedako **Turismo Bulegoak** denboran zeharreko bidaia bat eskaintzen du, murgiltze-errealitateko esperientzia pertsonalatuarekin. Errealitate birtualeko betaurrekoei esker, hiriko leku ikonikoek bizia hartuko dute berriro, eta hiribilduko antzinako biztanleek ikusten zituzten bezala erakutsiko dira.

Beste interesgune batzuk

Kadagua ibaia

Balmaseda abiapuntu ezin hobia da Enkarterriko historian funtsezkoa izan den Kadagua ibaiaren ibilbidea ezagutzeko. Hango urek merkataria eta erromesak hartu zituzten, gorriz tindatu ziren Erdi Aroan, eta jauregi eta etxe dotoreak eraikitzen ikusi zituzten. Gaur egun, ibaiak sekretuz, naturaz eta xarmaz betetako ibilbidetik doa.

Kolitzza

Kolitzza mendia Enkarterriko gailurrik ikusgarriena-tako eta Bizkaiko ederrenetakoa da. 879 metroko garaierak Balmaseda eta inguruko haranen gaineko panoramika ikusgarria eskaintzen du. Bizkaiko bost deiadar-mendietako bat da. Bere gailurretik, San Roke ermita erromanikoak koroatua, Gernikako Batzar Nagusiei deitzen zitzaien suaren eta adar jotzearen bidez.

Nola iritsi

Bilbotik iristeko modurik erosoena eta irisgarriena Kadaguako korrido-rea da (BI-634), 30 minutu inguruko ibilbidearekin.

Ibilgailu pribatua

Balmaseda
La Encartada Fabrika Museoa

Autobusa

Bizkaibus
Bilbao - Balmaseda
Santurtzi - Balmaseda
[Informazioa eta ordutegiak](#)

Trena

Renfe: Bilbao - Balmaseda
[Informazioa eta ordutegiak](#)

Alokairua eta txangoak bizikletaz

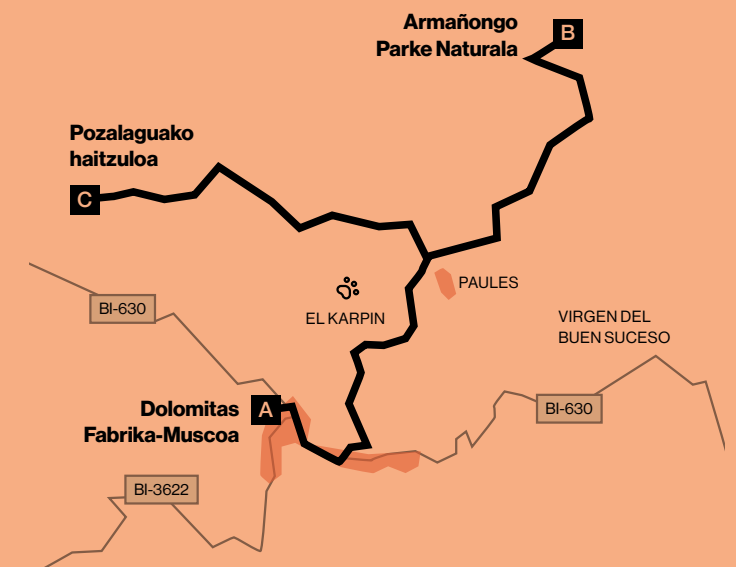
[www.beroutes.com](#)
[www.enkarterribike.com](#)
[www.enbike.com](#)

5 IBILBIDEA

LURRAREN ERRAIK

Industria eta lurpeko natura lotzen dituen ibilbidea Karrantza bailaran. Harrobiak, fabrikak eta industria-garraioko sistemak lurraldeko espazio geologiko berezienetako batekin bizi dira, eta baliabide naturalen ustiapenak lurpean ezkutatutako paisaiak nola azaleratu zituen erakusten dute.

Nola bisitatu

Oinez
Bizikletaz
Motorrez

Ibilbidearen interesa

Industria-ondarea
Geologia
Haitzuloak
Meatzaritzaren historia

BISITATU WEBGUNEA

1A IBILBIDEA

1B IBILBIDEA

2 IBILBIDEA

3 IBILBIDEA

4 IBILBIDEA

5 IBILBIDEA

DOLOMITAS FABRIKA-MUSEOA

Karrantzako Ambasaguas auzoan dagoen fabrika hori bisitatzeak denboran atzera egiteko aukera ematen digu, eta Bizkaiko industrializazio handiak goia jo zuen urteetara joateko aukera.

1947an sortu zen Dolomitas del Norte enpresa, eta Bizkaiko industriako metalgintzako labeetarako oinarritzako material erregogorra ekotzen zuen, batez ere Bizkaiko Labe Garaietarako.

1956an, **Donosa harrobia** ustiatzen hasi ziren (Pozalaguako kobazuloaren ondoan dago, Raneroko

haitzean), dolomita hidrotermala lur-azalean hartzeko aukera ematen zuena. Ateratako dolomita aireko tranbia baten bidez eramaten zuten harrobitik **Ambasaguas** auzora (8 km ingurura), han zegoelako Dolomitas del Norte lantegia.

Aireko tranbiak oso garraio-sistema erabiliak izan ziren meatzaritzaren sektorean, distantziak nabarmen laburtzen zituztelako eta iristeko zailak ziren eremuen arteko garraioa errazten zutelako.

Tranbiaren bideak ia 3 kilometroko distantzia egiten zuen harrobiaren eta fabrikaren artean. Ibilbidean zehar, 27 asto metalikoek joan-etorriko kableari eusten zioten. **Aireko tranbia** hau Bizkaiko azkena izan zen, eta 1976ra arte egon zen martxan, urte horretan harrobia itxi zelako.

Dolomita deskarga-estazioko biltegiaritze-siloetan utzi ondoren, labe birakarietara pasatzen zen, eta 1800º-ra iristen zen, dolomita sinterizatu bihurtuz, adreilu erregogorrek egiteko erabiltzen zena.

Adreilu horiek funtsezkoak izan ziren industriaren aurrerapenean, galdategi handietako labe garaiak estaltzen

zituztelako. Dolomita frijitua gai zen labe horiek iristen ziren tenperatura altuak jasateko, eta, beraz, adreilu horiek erabiliz gero, labeak ez ziren etengabe gelditu behar izaten, konponketak egiteko, eta horrek ekoizpena handitzen laguntzen zuen.

Dolomitas museoa da aireko tranbia horiek erabiltzen zituzten poleen sistema erraldoia ikus daitekeen Euskadiko leku bakarra. Sistema hau Antzinako Fabrikako Deskarga Estazioan dago. Eusko Jaurlaritzak **monumentu kategoriako kultur ondasun** izendatu zuen 2002an.

ARMAÑONGO PARKE NATURALA

Bisitaldiak gure historia industrialaren zati bat ezagutzeko aukera ematen digu, oso garrantzitsua den arren, nahiko ezezaguna delako. Gainera, harrigarria da hain ingurune natural eta paisajistiko ikusgarrian garatzea: Bizkaiko leku gutxitan agertzen da natura Armañongo Parke Naturalean bezain bikain.

Bere gailur eta basoen artean, bidezidor amaigabe bat eta berrehun haitzulo baino gehiago zabaltzen dira. Ibilbidea museotik abiatzen da eta paisaia horretan barneratzen da, 7 km egin ondoren Pozalagua ingurura iritsi arte. Han dago Armañongo Parke Naturalaren **interpretazio zentroa**, minerala birrintzeko eta kargatzeko estazio zaharrean. Zaharberitutako eraikin honek parkearen ondare naturalaren eta inguruan garatu zen

erauzketa-jardueraren ikuspegi osoa eskaintzen du, paisaiaren, industriaren eta lurpearen arteko harreman estua ulertzen lagunduz. Erdigunetik 100 metro eskasera **Pozalagua haitzuloa** dago. Haren ondoan, Donosa harrobi zaharra zabaltzen da, **Raneroko haitzean** irekia. Kalitate handiko dolomita ateratzeko espazio ikusgarria da, siderurgia-industriari zuzendua,

eta jarduera horren garrantzia ingurune naturalean bertan ulertzeko aukera ematen du. 2007an, gainera, harrobiaren beraren kareharri-dolomitiko arrokan zizelkatutako auditorium bat inauguratu zen, industria-ondarearen eta kultur erabileraren arteko integrazioaren adibide berezia.

POZALAGUAKO HAITZULOA

Dolomitas del Norte S.A. enpresaren leherketa baten ondoren ustekabean aurkitutakoa, Pozalaguako kobazuloa gaur egun naturaren benetako miraria da: munduko estalaktita eszentrikoen kontzentrazioirik handiena du, grabitateari aurre eginez hazten diren formazioak, mosaiko berezi bezain liluragarria sortzen dutenak.

Estalaktita eta mota guztietako formazio ugariak Pozalagua leku hipnotiko bihurtzen dute, lurpeko katedral oso bat.

Bisita gidatua zutabeen, isurketen eta lehortutako laku baten artetik igarotzen da. Horien gainean dozenaka mila eszentrika sortzen dira, eta badi-rudi koralezko arrezife amaigabe bat osatzen dutela, Lurraren errailetan

dagoen baso bat. Ibilbidea begiratoski batean amaitzen da, eta bertatik ikus daiteke zorupeko txoko honen handitasuna eta edertasuna ezin baino hobeto. Barruko tenperatura 13º inguruan mantentzen da urte osoan, eta, beraz, arropa egokia eramatea komeni da.

www.cuevadepozalagua.eus

Beste interesgune batzuk

Interpretazio zentroa

Armañongo Parke Naturaleko parketxea edo interpretazio-zentroa Pozalaguako kobazuloaren parean dago, Dolomitas del Norte meatze-ustia-tegiko karga-instalazio zaharretan. Eraikinak hiru solairu ditu, begiratoki-terrazza batekin eta 3Dko kobazulo artifizial batera doan igogailu panoramiko batekin.

Indiano etxeak

Enkarterrik indiano-etxeen errekorra du Euskadin. Eraikin horiek arkitektura apurtzailea zuten garai hartarako, eta “Amerikak egiteari” ekin zioten indianoen aberastasun handiei buruzko istorio handiak biltzen dituzte. Karrantzak Kontxa auzoko etxetzarretan bisita gidatua egitea gomendatzen dizugu. Bertan, dirutza nola egin zuten, luxuz betetako eguneroko bizitza, obra ongile handiak eta beste istorio asko kontatuko dizkizugu.

Karpin Fauna

3 km ingurura Karpin Fauna dago. Hemen leku desberdinetatik etorritako animaliak zaintzen dituzte: legez kanpoko trafikoa hartutakoak, abandonatutako maskotak, berreskuratzeko zentroetatik etortzen diren eta haien kabuz bizi ezin duten animaliak eta antzeko lekuetatik.

Lanestosa

Dolomitetak Fabrikaren museotik 13 kilometrora Lanestosa dago, Bizkaiko herririk txikiena, hiribildu mailakoa. Ehun biztanle baino ez ditu, eta denbora pasatzeak ez diola minik egiten dirudi. Kalekka harritzatuek, lorez betetako balkoi jarraituen etxetzarrak alboetan dituztela, egitura bera mantendu dute XIII. mendetik.

Nola iritsi

Karrantzara iristeko, autoz hurbiltzea komeni da. Bilbotik iristeko bide nagusia BI-630 eskualde-errepidea da, eta bidaia ordu bate irauten du. Kantabriatik bazatoz, Colindresetik, CA-629 errepidea hartu behar da Rmaleserantz.

Ibilgailu pribatua
Dolomitas
Pozalaguako Haitzuloa

Autobusa
Bizkaibus
[Informazioa eta ordutegiak](#)

Trena
Renfe: Bilbao - Santander
[Informazioa eta ordutegiak](#)

Alokairua eta txangoak bizikletaz
[www.beroutes.com](#)
[www.enkarterribike.com](#)
[www.enbike.com](#)

Non bazkaldu?

Karrantzan, gastronomia lurrari egindako omenaldia da. Harana ezaguna da bere baratze eta abeltzaintzagatik, 0 kilometroko mota guztietako produktuak eskaintzen dizkigulako, hala nola ardi-gazta tradizionala egiteko erabiltzen den esnea (gogoratu gure gaztandegi bat bisitatu eta artzainari lagun diezaiokezula!). Baina, batez ere, Karrantza da janari onaren erreferentzia, hurbileko produktu freskoen erabilerari esker. Plater sendoak funtsezkoak ziren indarrak berreskuratzeko industrietako lan neketsuaren ondoren, baina osasungarriak agintzen duen garai batean, ez da aukerarik falta ahosabai guztietarako.

